

RUSEN

RUSYA ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ИНСТИТУТ ИССЛЕДОВАНИЯ РОССИИ

2001 YILINDAN GÜNÜMÜZE MAKEDONYA TÜRKLERİ

Furkan Purde

Ankara
Şubat 2016

FURKAN PURDE KİMDİR?

22 Haziran 1990 tarihinde Makedonya'nın Gostivar şehrinde dünyaya gelmiştir. Eğitim hayatına doğduğu şehirde başlamış, ilköğrenimini Mustafa Kemal Atatürk İlköğretim Okulu'nda, lise eğitimini Çede Filiposki Ticaret Meslek Lisesinde Ekonomi Teknisyentliği bölümünde, lisans öğrenimi de T.C. Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden tamamlamıştır.

Örgün eğitiminin yanısıra Purde, Trakya Üniversitesi'nde Yabancı ve Türk Öğrenciler Topluluğu Başkanlığı görevini üstlenmiş ve Türkiye genelinde pek projede yer almıştır. Aynı zamanda Purde, Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Hukuk Topluluğu – Balkan Masası Sorumlusu olarak da görev almıştır. Avrupa Birliği Gençlik Programları kapsamında, 2011 yılında Azınlık Hakları ve 2013 yılında Ekonomik Krizin Gençler Üzerindeki Etkisi konulu projelerde, Proje Yöneticisi olarak çalışmıştır. Azınlık Haklarını Kalkındırma Ajansı ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)'in Azınlık Hakları üzerine düzenlediği eğitim seminerlerine katılmış ve azınlık hakları alanında "eğitimci" sertifikasına sahip olmuştur. Benzer şekilde 2013-2015 yılları arasında Gostivar Belediyesi'nde Gençlik Medisi Üyesi olarak görev yapmış, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Avrupa Birliği, AGİT, ulusal ve uluslararası birçok kurum ve kuruluş bünyesinde gerçekleştirilen değişik projelerde çalışmıştır. Mesleki anlamda 2008 yılından bu yana radyoculuk sektöründe aktif olan Purde, Makedonya'nın Gostivar şehrindeki Türkçe yayın yapan Balkan Fm isimli radyonun Genel Yayın Yönetmeni olarak çalışmaktadır.

Akademik çalışmalar bağlamında Makedonya ve Türkiye ilişkileri, Türk Dış Politikası, Balkan Ülkeleri Siyasi Yapıları üzerine araştırmalar yapmakta olan Purde'nin bugüne kadar ulusal ve uluslararası birçok platformda yayınlanmış yazıları bulunmaktadır. Siyaset bilimi dışında kültür ve sanat alanlarında da çalışmaları katılan Purde hâlihazırda bazı sivil toplum kuruluşlarında da hizmet vermeyi sürdürmektedir.

2001 YILINDAN GÜNÜMÜZE MAKEDONYA TÜRKLERİ

ÖZET

"2001 Yılından Günümüze Makedonya Türkleri" isimli araştırmanın özelliği, 2001 yılında Makedonya'da yaşanan Arnavut Silahlı Ayaklanması temel alınarak hazırlanmış olmasıdır. Buradan hareketle, yüzde 90'ını Makedon ulusundan oluşan devlet mekanizmaları tarafından uygulanan baskılar neticesinde gerçekleşen 2001 yılı Arnavut Silahlı Ayaklanması'nın, 1991–2001 yılları arasında bağımsızlığını yeni kazanmış bir devletin üçüncü kurucu unsuru olan Makedonya Türklerine siyasal ve sosyal örgütlenmelerine ve yaşamlarına yansımalarının incelenmesi amacını taşımaktadır.

Bu araştırmanın hazırlanmasının başlıca nedeni, başta Türkiye Cumhuriyeti olmak üzere bütün Türk dünyasında, Rumeli ve özellikle Makedonya Türkleri hakkında yeteri düzeyde bilimsel araştırmanın olmayışına dayanmaktadır. Bu bağlamda mevcut çalışmanın, bilimsel araştırmalar için de bir kaynak teşkil etmesi amaçlanmıştır.

Yukarıda da değindiğimiz gibi bu çalışma 2001–2015 yılları arasındaki dönemi kapsamaktadır. Bu dönem içerisinde Makedonya Türkleri, Arnavutların gerçekleştirdiği silahlı ayaklanma çerçevesinde Birleşmiş Milletler, NATO, AB ve ABD gibi dış aktörlerin devreye girmesi sonucunda bir barış anlaşması imzalanmıştır. Mevcut çalışmanın odak noktasını da azınlık hakları çerçevesinde bu anlaşmadan doğan hakların ne kadar kullanıldığı ya da ne kadar kullanılmasına izin verildiğinin tespit edilmesi oluşturmaktadır. Nitekim bu çalışma kapsamında hakça temsil ilkesinin Türk ve diğer azınlıklara tam anlamıyla uygulanmadığı, özellikle Makedonya Türklerinin ülkelerinde milli varlıklarını koruma konusunda çetin şartlar altında mücadele verdiğini ortaya konulmaya çalışılmıştır.

ÖNSÖZ

"2001 Yılından Günümüze Makedonya Türkleri" başlıklı bu çalışma, Makedonya Cumhuriyeti'nin 1991 yılında bağımsızlığını kazanmasından sonra, 2001 yılında yaşanan Arnavut Silahlı Ayaklanması ve onun sonrasında gelişen süreçte Makedonya'da yaşayan Türk asıllı vatandaşların durumunu incelemek için hazırlanmıştır. Bu çalışmanın hazırlanma nedeni, başta Türkiye Cumhuriyeti olmak üzere bütün Türk dünyasında Makedonya Türkleri hakkında yeterli düzeyde bilgi ve kaynağın olmamasıdır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; 1991-2001 yılları arasında Makedonya'nın Yugoslavya'dan ayrılması ve bağımsızlığını kazanmasının ardından, çok uluslu bir yapıdan tek uluslu bir yapıya geçişte yaşanan baskıları, bu baskılar sonucu ortaya çıkan Arnavut Silahlı Ayaklanması, bu çatışmaların Makedonya Türklerine yansımaları ve sonunda imzalanan "Ohri Çerçeve Barış Anlaşması" ile varılan uzlaşma ve bu uzlaşmanın azınlık haklarına etkileri irdelenmiştir.

İkinci bölümde; 2001-2015 yılları arasında Makedonya Türklerinin sivil ve siyasi örgütlenmeleri, bu örgütlenmelerin devlet düzenindeki konumlarına etkileri, kurulan siyasi partilerle birlikte girilen seçimlerde elde edilen başarı ve kayıplar ve Makedonya Türklerinin, ülkedeki diğer kurucu unsurlar olan Makedonlar ve Arnavutlar ile ilişkileri ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde; bağımsızlıktan bugüne geçen 25 yılın tüm evrelerinde Makedonya Türklerinin durumu, bu süreçte gerçekleşen nüfus sayımları bağlamında Makedonya Türklerinin sayısal gücü, sosyal ve kültürel açıdan Makedonya Türklerinin temel sorunlarını, Makedonya-Türkiye ilişkileri ve bu ilişkilerin Makedonya Türklerine yansımaları işlenmiştir.

Bu araştırmada Makedonya Türkleri hakkında fazla kaynak olmaması, yazarı zor şartlarda araştırma yapmaya ve yazılı kaynakların yeterli olmaması nedeniyle birebir görüşme ve deneyimlerden yararlanmaya mecbur bırakmıştır.

GİRİŞ

Makedonya Cumhuriyeti 1991 yılında Yugoslavya'dan, diğer Yugoslavya Cumhuriyetlerinde yaşanan kanlı çatışma ve savaşıardan uzak bir şekilde bağımsızlığını kazandı. Bu bağımsızlık esnasında Makedonya Yugoslavya'sının 1974 Anayasasında yer alan "Makedonya devleti; Makedonların, Arnavutların, Türklerin ve diğer bütün ulusların ortak devletidir" ibaresi ortadan kaldırılarak, tek uluslu bir Makedon-Slav kültürü ekseninde şekillendirilmeye gidilmiştir. Bu çerçevede bağımsızlıktan 2001 yılına kadar Makedonya devleti ciddi krizlerle karşı karşıya kalmıştır. Bütün uluslar gibi Türkler de teşkilatlanmaya giderek hak arayışına başlamıştır. 1991 yılında kurulan Türk Demokratik Birliği teşkilatlanarak 1994 yılında Türk Demokratik Partisi ismini aldı ve bu şekilde ilk defa Makedonya Türkleri bir siyasi parti ile Makedonya devletinde temsil edilmeye başlandı.

1997 yılında Makedonya Cumhuriyeti Parlamentosu tarafından alınan "Farklı Ülkelerin Bayraklarının Devletin Resmi Kuruluşlarına Asılmasının Yasaklanmasına" dair karar, Arnavutların ve Türklerin yoğun yaşadığı Kalkandelen ve Gostivar şehirlerinde "Bayrak Krizi" olarak adlandırılan olayların meydana gelmesine ve buna bağlı olarak çatışmalar, işkenceler ve ölümlerin yaşanmasına neden olmuştur.

Makedonya devletinin uyguladığı bu baskı 2001 yılında Arnavutların silahlı ayaklanmaya başlaması ile yeni bir boyut kazandı. Bu bağlamda Kosova'nın UÇK (Kosova Halk Ordusu) ile Sırbistan arasında gerçekleşen bağımsızlık savaşının, Makedonya'daki Arnavutlar üzerindeki etkisi de göz ardı edilmemesi gereken önemli bir konudur. 2001 yılının Ocak ayından Kasım ayına kadar devam eden bu silahlı ayaklanma, uluslararası aktörlerin devreye girmesiyle, bir iç savaşa dönüşmeden engellenmiş, silahlı Arnavut grupların silah bırakması sağlanmış ve sürecin sonunda "Ohri Çerçeve Anlaşması" isminde bir barış anlaşması imzalanmıştır.

Bu anlaşmanın ilkelerinde yer alan Makedonya Cumhuriyeti Devletinde yaşayan bütün etnik grupların devlet katında eşit sayılması ilkesi de bugüne kadar sadece Arnavutlara uygulanması, azınlıkta bulunan diğer toplulukların asimilasyonuna ve baskılara maruz kalmasına yol açmıştır. Anlaşma sonrası başta Türkler olmak üzere diğer bütün etnik topluluklar hakça temsil ilkesinden yararlanamamış, devlet idaresinde gerektiği gibi istihdam edilmemiştir. Bu süreçte gerçekleşen siyasi belirsizlikler Makedonya Türkleri arasında ciddi fikir ayrılıklarına ve bölünmelere neden olmuştur.

Siyasal karmaşa ve belirsizlikler ilk Türk partisi olan TDP'den sonra sırasıyla Türk Hareket Partisi ve Türk Milli Birlik Hareketi Partisi isminde şuan aktif siyaset yapan partilerin kurulmasına ve Makedonya Türk siyasetinin bu partiler üzerinden şekillenmesine neden olmuştur. 2002 yılında yapılan nüfus sayımlarında, Türklerin sayısal anlamda düşüşe geçmesi de Türk siyasetini olumsuz yönde etkileyerek bu bölünmeleri tetiklemiştir. Bu fikir ayrılıklarının önüne geçilmesi için de Makedonya Türkleri sivil toplum ile teşkilatlanmaya başlamış ve on yıllık bir süre içinde Makedonya Cumhuriyeti sivil toplum alanında çok ciddi bir noktaya ulaşmıştır.

2001'den bu yana Türk siyasi partileri, Makedonya'da gerçekleşen Parlamento, Cumhurbaşkanlığı ve Yerel Seçimler'de birbirleri ile giriştikleri bu yarış, Makedonya Türklerinin siyasi anlamda zayıflamasına ve seçimlere etki edebilme potansiyelinin azalmasına neden olmuştur. Bu siyasi çekişmeler, Makedonya Türklerinin, Makedon ve Arnavut ulusları ile de

zaman zaman arasının açılmasına, siyasi krizlerin yaşanmasına zemin hazırlamıştır.

Sonuç olarak Makedonya Türkleri, Makedonya devletinin yaşadığı bu hassas dönemlerde, heme devletin kurucu unsurlarından biri olduğunu kanıtlamak, hem de Makedonya'da yaşayan 100.000 üzerindeki Türk yurttaşın diğer vatandaşlarla eşit hak ve özgürlüklere sahip olması için verdiği mücadelede birçok engellemelerle karşı karşıya kalmıştır. Makedonya Türklerinin bu mücadelesinde nüfus açısından erimesi, halen bugün bile göç vermesi, ülkenin genel bir sıkıntısı olan ekonomik sorunların daha şiddetli hissedilmesi, yer ve bölge farklılıkları kaynaklı ciddi eğitim sorunları, sosyal ve kültürel açıdan Makedon ve Arnavut uluslarının gerisinde kalmasına salık vermektedir. Tüm bu sorunların çözümü ise daha demokratik, daha barışçıl ve ötekiler yaratmayan bir sistem inşasıyla mümkün olacağı aşikârdır.

1. 1991-2001 YILLARI ARASI MAKEDONYA

Yugoslavya'da başlayan ayrılıkçı fikirler ve bu fikirlerin getirdiği iç karşılıklar Makedonya'yı 8 Eylül 1991 tarihinde bir referandum yapmaya sevk etmiştir. Yapılan bu bağımsızlık referandumunda halk yüzde 78 oranında "Bağımsızlığa Evet" diyerek, bağımsızlığa yetki vermiş ve 9 Eylül 1991 tarihinde Makedonya bağımsızlığını ilan etmiştir. "Makedonya Cumhuriyeti" isminde ilan edilen bağımsız devlete Yunanistan karşı çıkmış ve uluslararası kuruluşlara yaptığı ciddi lobi faaliyetleri sayesinde uluslararası kuruluşların yanında birçok ülkenin de Makedonya'yı 1995 yılından bu yana "Former Yugoslav Republic of Macedonia (Yugoslavya'dan Ayrılmış Makedonya Cumhuriyeti) ismiyle tanımasını sağlamıştır. Makedonya'yı, Makedonya Cumhuriyeti ismi ile tanıyan ilk ülke Türkiye'dir.

Makedonların tek başına temellerini attığı bağımsız Makedonya devleti, 1974 Yugoslavya Makedonyası'nın anayasasında yer alan¹ başta Arnavut ve Türkler olmak üzere diğer bütün etnik toplulukların yer aldığı "kurucu unsur ve ortak vatan" vurgusu yerine, Makedon-Slav tek ulusluluğu ve kültürü üzerine kurgulu bir yapı temelinde yeni bağımsız Makedonya devletinin kurulması, Arnavutlar ve diğer azınlıklar tarafından tepkiyle karşılanmış ve mücadele etme gerekliliğini doğurmuştur. Özellikle Makedonya'nın batısında yaşayan Müslüman halkın, kişisel hak ve özgürlük arayışı içine girmeleri, Makedon kesiminin uzlaşmaz tutumunun daha da artmasını tetiklemiştir.²

Devlet gücü elinde olan Makedonlar, diğer azınlıklara her türlü baskı ve tehdit uygulayarak sindirme girişimlerine başlamışlardır. Makedonların diğer azınlıkları yok sayma girişimleri 1994 yılında gerçekleşen nüfus sayımları ile farklı bir boyuta taşındı. Bu sayımlarda görevli memurların sadece Makedonlardan oluşması Makedonlar hariç diğer bütün kesimlerin sonuçları tanımamasına yol açmıştır.

¹Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti Anayasası, Resmi Gazete, Üsküp, 25 Şubat 1974.

²İsmail Kut, "Macedonian Politics: First Multiparty Elections After Independence ", Turkish Review of Balkan Studies: Annual, C.2, Foundation for Middle East and Balkan Studies, İstanbul, 1996, s.33

Tablo 1. 1994 Yılında Yapılan Nüfus Sayımının Sonuçları

Milliyet	Sayı	Yüzde (%)
Makedon	1.328.830	66,5
Arnavut	442.914	22,9
Türk	87.019	4,3
Rom	43.732	2,3
Ulah	8.476	0,4
Sırp	39.260	2,0
Türkbaş (Torbeş)	15.315	0,8
Bulgar	1.547	0,1
Yunan	349	0,0
Boşnak	7.244	0,4
Yugoslav	594	0,0
Diğer	8.703	0,4
Toplam	1.936.877	100

Kaynak: Devlet İstatistik Kurumu, Üsküp, 1994

Osmanlıdan günümüze Makedonya'da yaşayan Türklerin nüfusunun azalmasına karşı, Arnavut nüfusunun giderek artması Makedon kesimini ciddi anlamda tedirgin etmektedir. Arnavut kesimin görüşü ise sayılarının yüzde 40'ın üzerinde olduğu ve diğer Müslüman azınlıklarla birlikte (Türkler, Romlar, Torbeşler) Makedonlardan daha fazla sayıya sahip olduklarıydı.³

Makedonların bu baskıcı tutumu 1994 yılında Kalkandelen ve 1997 yılında Gostivar şehirlerinde fiile dönüştü. 1994 yılında Kalkandelen şehrinde Arnavutların kurdukları Arnavutça eğitim verecek olan Tetova Üniversitesi, Makedonya devleti tarafından ayrılıkçı bir eylem olarak görülmüş; asker ve polis eşliğinde şehri ablukaya alıp yerel halka işkence etmişlerdir. Bunun devamında 1997 yılında ise Anayasa Mahkemesinin Arnavut ve Türk bayraklarının kullanımının Makedon anayasasına aykırı olduğu gerekçesiyle Gostivar Belediyesini bu bayrakları indirmeye çağırmış, indirilmemesi halinde ise bu eylemin Makedonya'nın egemenliğine ve toprak bütünlüğüne karşı bir saldırı olarak kabul edileceği belirtilmiştir.⁴ Bunun akabinde Makedonya Parlamentosu bayrakların kullanımını düzenleyen bir kanun çıkarmış ve Gostivar Belediyesine 8 Temmuz 1997 gününe kadar süre tanımıştır. Arnavut Demokrat Partili Belediye Başkanı Rufi

tem Aziri, "Organizimi Politik i Shqiptareve ne Maqedoni", Shkup, 2004, s.226'den aktaran Abdülmecit Nuredin, "Osmanlı Sonrası Makedonya", Matüsiteb Yayınları, No:4, Üsküp, 2008, s.113.

Abdülmecit Nuredin, "Osmanlı Sonrası Makedonya", Matüsiteb Yayınları No:4, Üsküp, 2008, s.123

Osmani, milliyetçi bir Arnavut kimliğine sahip olduğu için bu kararı yok saymıştır. Bunun neticesinde 9 Temmuz günü Makedonya İçişleri Bakanlığının görevlendirdiği özel hareket polisleri Gostivar şehrine operasyon yapmış ve sivil halk işkenceden geçirilerek çok ciddi insan hakları ihlalleri yaşanmıştır. Koalisyon ortağı olarak hükümette yer alan Arnavut partisi, bu olaylar yüzünden koalisyondan ayrılmamak için İçişleri Bakanı'nın istifasını şart olarak öne koşturmuştur.⁵

1997 yılından 2001 yılına kadar Makedonya'da yaşanan insan hakları ihlalleri ve siyasi krizler had safhaya ulaşmış; Makedonların baskısı giderek artmıştır. Bu bağlamda Kosova'da Sırbistan ile verilen silahlı mücadelenin, Makedonların Sırlarla işbirliği içine girmesi, Makedonya'da yaşayan Arnavutların, Kosovalı Arnavutlarla birlikte hareket etmesine neden olmuştur. Makedonların bu fırsattan yararlanacağını düşünen Arnavutlar, Kosova'da yaşanan etnik kıyıma maruz kalmamak için silahlı mücadele yoluna girişmeye karar verdiler.

1.1. 2001 Makedon-Arnavut Çatışması

Kosova'da silahlı mücadele veren UÇK (Ushtrija Çlirimtare e Kosoves: Kosova Kurtuluş Ordusu), Makedonya'daki Arnavutlar için de silahlı mücadele fikrinin tartışılmasına etki etmiştir. Makedon kesimin baskıları ve Sırbistan ile yapılan ittifaklar sonucunda Ocak 2001 yılında Makedonya Arnavutları UÇK (Ushtrija Çlirimtare Kombtare: Halk Kurtuluş Ordusu) isimli kurdukları örgütle silahlı ayaklanmaya başladılar. Ayaklanma Makedonya'nın kuzey batı bölgesinde Arnavutların yoğun yaşadığı beledelerde ve coğrafi olarak Kosova sınırının tamamında başlamış oldu.⁶

Makedon kesimi bu harekete karşı bölgeye ve Arnavutların yoğun olarak yaşadığı şehirlere askeri yığınaklar yaparak tam anlamıyla bir iç savaş hazırlığına giriştiler. Dağlık bölgelerde devam eden çatışmalar şehirlere yayılmaya başlayınca Makedonlar, bölgede yaşayan sivil Makedon halkını silahlandırma yoluna gitti. Bu sivil silahlanmaya karşı ciddi endişe duymaya başlayan Arnavutlar arasında UÇK'dan başka sığınacak herhangi bir merciinin bulunmadığı kanısı yayılmaya başladı.⁷

Çatışmalar devam ederken Makedonya'yı tamamen bir iç savaşa sürükleyecek UÇK'ya karşı, silahlı Makedon örgütlerinin kurulması meseleyi farklı boyutlara taşıdı. Halk Cephesi ve Makedon Aslanları⁸ isiminde kurulan bu silahlı örgütler, Arnavut iş adamlarını kaçırp öldürmek, Arnavut kültürel mirasını yok edip, Arnavutluk'ta yaşayan beş bine yakın Makedon'u çatışma bölgesine çekmek gibi düşüncelerle hareket etmeye başlamıştır. Bu durum bölgedeki çatışmaları izleyen Batılı gözlemcileri ciddi manada tedirgin etmiştir. Bölgede yapılan baskı ve kültürel mirasa verilen zararlardan Makedonya Türkleri de etkilenmiştir. Çatışma bölgesinde ve Türklerin yaşadığı diğer bölgelerde Osmanlı mimarisinin büyük bir bölümü tahrip edilmiştir.⁹

Makedonların 15.000 silahlı gücüne karşılık Arnavutlar 6.000 kişi ile mücadele ediyordu. Bu 6.000 kişinin 1.500'ü Makedonyalı Arnavutlardan geri kalan kısmı ise Kosovalı Arnavutlardan oluşmaktaydı.

1. Doha Ditore, Gazetesi, 21 Eylül, 1997, s.6

2. Kuredin, a.g.e., s.135, 136

3. Fair İseini, "Llindja e Ushtrise Çlirimtare Kombtare", Logos-A, Shkup, 2001, s.45

4. Rašo Ordanoski, "Lions and Tigers", London: Institut for War and Peace Reporting, 2002, s. 35

5. Muhixhudin Shehapi, "Plaget e Pavdekshmerise", Shkup, 2002, s. 6.

Makedon kesimi tarafından kurulan illegal silahlı örgütlerin baskıları giderek artmış ve halk üzerinde baskı kurularak göç etmeye zorlanmıştır. Bu örgütlerin arkasında dönemin İçişleri Bakanı Lyube Boşkovski'nin olduğu kısa sürede anlaşılmıştır.¹⁰ Bu örgüt Arnavutluk'taki Makedonları da çatışma alanına çekerek ülkeyi bir iç savaşa sürüklemeye ve bütün Arnavutları Makedonya'dan temizlemeye çalışmıştır. Bu gelişmeler karşısında Makedonya I. Cumhurbaşkanı Kiro Gligorov hükümete ithafen "gördüğüm kadıyla siz iç savaş açmayı düşünüyorsunuz, bu her iki taraf için bir kayıptır. Arnavut tarafı kaybedebilir fakat Makedon halkı yok olacaktır" sözleriyle, olası bir iç savaşta ülkesinin kaosa sürükleneceği ve Yunanistan ve Bulgaristan gibi, Makedonya'dan toprak talebi olan ülkelerin Makedonya'yı tamamen bölme girişiminde bulunacağı tehlikesinin altını çizmiştir.

Çatışmalar ve siyasi krizler devam ederken, Makedonya'da koalisyon ortağı olan Arnavut parti liderleri İmer İmeri ve Arben Caferi, Kosova'nın Prizren kentinde UÇK lideri Ali Ahmeti ile gizli bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda Makedonya'daki çatışmaların son bulması için yerine getirilmesi gereken ön koşullar bir bildiri şeklinde yayınlanmıştır. Söz konusu bildiri, UÇK militanlarına af yasası çıkarılması, Arnavutların haklarının verilmesi, anadilde eğitim, kamu alanlarında Arnavutların daha fazla istihdam edilmeleri gibi konularda düzeltmelerin yapılması talep edilmiştir.¹¹ Bu bildiriden haberleri olmadığı için duydukları rahatsızlığı dile getiren Makedonya Cumhuriyeti Devlet Başkanı Boris Traykovski ve Başbakan Lyubço Georgiyevski, bu şartlar altında mevcut hükümetle uzlaşmaya varılamayacağı için bir erken seçim teklifinde bulunarak, uzlaşma için uluslararası kuruluşlardan yardım istemişlerdir.¹²

Uluslararası camiaya yapılan çağrılar neticesinde Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri, ülkedeki politik partiler arasındaki diyalog yolunun kolaylaştırılması için François Leotard ve James Pardew isminde özel elçiler gönderdiler. Bu arada NATO diplomatlarından Pieter Feith ise Arnavut militanlarla iletişim kanalını açmış ve Makedon idaresi tarafından bölgenin kriz yönetimi kendisine verilmiştir. Sonuç itibarıyla kaos ortamında yapılan bütün kışkırtmalara rağmen Avrupalı diplomatlar sayesinde tarafların diplomasi kanalları açılarak ateşkes sağlanmıştır.¹³

NATO'nun Makedonya'daki olumsuz imajından dolayı Devlet Başkanı Boris Traykovski'nin ricası üzerine NATO Genel Sekreteri George Robertson'un özel danışmanı Mark Laity Traykovski kabinesi ile birlikte çalışmaya başlayarak kamu bilgilendirme faaliyetleri yürütmekle görevlendirilmiştir.

Makedonya Ordusunun, NATO'nun Makedonya'daki misyonunun, sınırlarının ve süresinin kısıtlı olması gerektiğini savunmuştur. Bu bağlamda NATO'nun Arnavutların ateşkese ve silahlarını teslim etmeye ikna etmesi gerekmektedir. Herhangi bir güvence ortamı oluşmadan ateşkese ikna olmayan Arnavutlar, NATO'nun politik temasları neticesinde, Parlamento'nun da elini taşın altına koymasıyla birlikte ortak bir plan hazırlanmıştır.¹⁴ Bu plana göre Parlamento, genel politik anlaşmayı onaylamak; barışın tesis edilmesi sürecine öncülük edecek NATO güçlerinin ülkedeki varlığı için gereken yasal çerçeveyi hazırlamak; silahların teslimi için Makedonya hükümeti ve NATO tarafından onaylanacak planın şartlarını ve ayrıntılarını saptamak ve ateşkesin sürekliliğini garanti etmek gibi bir dizi temel yükümlülükleri yerine getirmeyi kabul etmiştir.

Воен конфликт во Македонија", http://mk.wikipedia.org/wiki/Воен_конфликт_во_Македонија

Ordanoski, a.g.m., s.48

seini, a.g.e., s. 49.

Makedonya'da Ateşkes Sağlandı", Zaman Gazetesi, Üsküp, 7 Temmuz, 2001, s.4

NATO Planı", Birlik Gazetesi, Üsküp, 30 Haziran, 2001, s. 6.

1.1.1. Çatışmanın Türklere Yansımaları

2001 yılının Ocak ayında başlayan silahlı çatışmalardan Makedonya Türkleri sosyal ve psikolojik anlamda çok etkilenmişlerdir. Dönemin İçişleri Bakanı Lyube Boşkovski tarafından kurulan Halk Cephesi ve Makedon Aslanları isimli illegal silahlı yapılanmalar Arnavutlara olduğu kadar Türklere yönelik de ciddi tehdit içermekteydi. Silahlı çatışmalar Makedonya'nın kuzeybatı bölgesinde yaşanmaktaydı; fakat Makedonya'nın tüm şehirlerinde Makedon-Arnavut halkları arası yaşanan gerilim ister istemez Türkleri de olumsuz yönde etkilemekteydi. Bunun akabinde Makedonya Ordusunun, askerliğini rütbeli yapmış olan kişilerin tekrar silah altına çağırılması olasılığı halkta panik havası yaratmıştır. Bunun Türkler açısından olumsuz olan yönü, silah altına girmesi durumunda karşısında savaşıacağı kişinin Müslüman Arnavut olması, belki bir akrabası belki de bir komşusuna kurşun sıkma olasılığıdır.

Bölgede yaşanan bu belirsizlik ve çatışma ortamı insanları göç etmeye zorlamıştır. Çatışma bölgelerinde yaşayan 30.000 insan yurtlarını terk etmek zorunda kalmıştır. Göç eden Arnavutlar, Kosova ve Arnavutluk'a, Türkler ise Türkiye'ye gitmişlerdir.¹⁵

Ekonomik ve sosyal açıdan ciddi bir bunalımda olan Türkler, çareyi Türkiye Cumhuriyeti'ne sığınmakta bulmuştur. Ülkeden çıkışlarda Makedon polisleri ciddi zorluklar çıkarmış, kafilelerle hareket eden bazı gruplar çıkışları engellendiği ve geri gönderildikleri gerekçesiyle ülkeden yasal olmayan yollardan kaçmayı tercih etmişlerdir. Üçüncü Balkan Savaşı ve İç Savaş gibi savaş tellallığı yapan çevreler halkı iyice panikletmiştir. Yaşanan bu göçlerden bir bölümü, çatışmalar durduktan sonra bile yurtlarına geri dönmemiş, Türkiye'de kalmayı tercih etmişlerdir. Arnavutlar tarafından UÇK'ya destek vermemekle suçlanan Türkler, Makedon ordusunun altında Arnavut kardeşine kurşun sıkmamayı seçerek göç etmeyi tercih etmiştir. Makedonya Türkleri UÇK'ya tam manasıyla destek vermese bile, dini, akrabalık ve kültürel kardeşliği yüzünden Makedon Ordusunu da desteklememiştir.

1.1.2. Ohri Çerçeve Anlaşması¹⁶

Ohri Çerçeve Anlaşması, NATO'nun girişimleriyle, Arnavutların silah bırakması ve Makedonya devletinin barıştan yana tavır sergilemesi neticesinde, 13 Ağustos 2001 tarihinde Makedonya'nın Ohri şehrinde imzalandı. Anlaşmayı, Makedonya Cumhuriyeti Devlet Başkanı Boris Traykovski, Başbakan Lyubčo Georgiyevski, SDSM Lideri Branko Çirvenkovski, PDSH Lideri Arben Caferi, PDP Lideri İmer İmeri ve bunların yanında Avrupa Birliği Arabulucusu François Leotard ve ABD Arabulucusu James Pardew imzaladı. Bu anlaşma ile Makedonya Cumhuriyetinin demokrasisinin geleceğini teminat altına alma, Makedonya'nın tüm vatandaşlarının etnik varlığını kabul ederek sivil toplumun barışçı ve uyumlu gelişmesini sağlamak amaçlanmıştır. Anlaşma 9 ana başlıktan oluşmaktadır.

"Temel prensipler" başlığı altında, siyasi hedeflere ulaşmak amacıyla şiddetin araç olarak kullanılması kesinlikle ve şartsız reddedilmektedir. Makedonya'nın egemenliği ve toprak bütünlüğünden taviz vermemek kaydıyla devletin çok kültürlü karakterinin korunması ve her bireyin eşit haklara sahip olmasının altı çizilmiştir.

"Düşmanlıklara son" başlığı altında, NATO'nun gözetimi altında silahlı Arnavut grupların silahsızlandırılması, dağıtılması ve sorunların siyasi yönden çözülmesi gerektiğinin taraflarca kabul edildiğinden bahsedilmektedir.

¹⁵ Türkiye'ye Kaçış Devam Ediyor", Birlik Gazetesi, 5 Mayıs, 2001, s. 5.

¹⁶ Рамковен Договор", ("Ohri Çerçeve Anlaşması") Resmi Gazete, Üsküp, 13 Ağustos, 2001

"Merkezileştirilen idarenin gelişimi" başlığı altında, tamamen merkezi idareye bağlı olan yerel yönetimlere daha fazla yetki verilmesi ve bunun çıkarılacak yeni yasalarla desteklenmesi konusunda atıfta bulunmaktadır.

"Ayrım yapılmayacak, eşit haklı katılım sağlanacak" başlığı altında, kanun karşısında herkesin eşit muamele görmesi ve ayrımcılığa maruz kalmaması ilkesi tamamen kabul edilerek her etnik topluluğun sayasal oranı çerçevesinde devlet kademelerinde temsil edilmesinin bu anlaşma ve yasalarca güvence altına alındığı belirtilmektedir.

"Meclis özel işlemleri" başlığı altında, çoğunluğa ait olmadıklarını iddia eden bütün etnik toplulukların mecliste temsil edilmesi ve meclisin her türlü kademesinde görev almasının yanı sıra bunun sürekliliğinin güvence altına alınması kaleme alınmıştır.

"Eğitim ve dillerin kullanımı" başlığı altında, temel ve orta öğrenimde öğrencilerin ana dilde eğitim görmelerini, ahalinin yüzde 20'sinin konuştuğu Makedoncadan farklı dillerde yükseköğrenimin devlet tarafından karşılanması, çoğunluk olmadığını beyan eden etnik topluluğa ait öğrencilerin yükseköğretime girişte pozitif ayrımcılığa tabi tutulmaları, yerel yönetimlerde halkın yüzde 20'sinin Makedoncadan farklı bir dil kullanması ve devlet kurumlarıyla bu dil vasıtasıyla iletişime geçmesinin önünün açılması, Makedoncanın merkezi tek resmi dil olduğu fakat yerel bölgelerde farklı resmi dillerin kullanılabilmesi hususları ele alınmıştır.

"Kimliğin ifade edilmesi" başlığı altında, Makedonya Cumhuriyeti simgelerinin yanına koyulabilecek diğer sembeler saptanmıştır. Öyle ki yerel yönetim idaresine, uluslararası kural ve uygulamalarda kabul görecektir şekilde, yerel idare binasının ön tarafında, belediyede çoğunluğunu oluşturan toplumun kimliğini belirten sembeleri koyma hakkı tanınmıştır.

"Uygulama" başlığı altında, anlaşma ve eklerinde yer alan anayasa değişikliklerinin derhal meclise gönderilmesi ve bu değişimlerin çerçeve anlaşmanın imzalandığı günden itibaren 45 gün içinde onaylanmasının temin edilmesi için gereken işlemlerin yapılmasına vurgu yapılmaktadır.

1.1.3. Ohri Çerçeve Anlaşmasından Sonra Azınlık Hakları

İmzalanan Ohri Çerçeve Anlaşması, Makedon kesimi tarafından siyasi bir yenilgi olarak kabul edilmiştir. Buna karşılık Arnavut kesimi ise sosyal ve siyasal haklarını anayasa ve yasalarca güvence altına almışlardır. Arnavutların silahlı ayaklanmayı sadece Arnavut halkı için değil Makedonya'daki bütün azınlıklar için yaptığını açıklamaları, bu anlaşma ile getirilen yeni yasalarca tezatlıklar içermektedir. Zira getirilen yüzde 20 barajı, Arnavutlar haricinde Makedonya'da yaşayan diğer azınlıkları yok saymak anlamına gelmektedir.

Hakça temsil ilkesiyle, azınlıkların nüfuslarına oranla devlette temsil edilmeleri teminat altına alınmış olmasına rağmen yapılan diğer değişikliklerle hakça temsil ilkesi arasında çelişkiler göze çarpmaktadır. Makedonya'da yaşayan en büyük üçüncü etnik topluluk olan Türklerin hakça temsil veya nüfus oranına göre temsili yüzde 4'tür. Bu oran milli sembelerin kullanılmasında yüzde 50, anadilin resmi dil statüsünde kullanılmasında ise yüzde 20 gibi çok yüksek oranlar belirlenmiştir.

Makedonya'da yaşayan Türkler ve diğer bütün azınlıklar, Makedonya devletinde dağınık bir şekilde yaşadıkları için söz konusu haklardan mahrum kalmaktadırlar. Hakça temsil oranının yüzde 20 olarak esas alınmasının, Türkler ve diğer azınlıklar tarafından kabul edilebilir bir yanı

2.1. Makedonya Türklerinin Örgütlenmesi

Yeni kurulan Makedonya Cumhuriyeti ile onun kabul edilen yeni Anayasası nedeni ile tüm hak ve özgürlüklerini kaybeden Türkler, milliyetçilik duygularını ön plana koyarak bu hakları geri kazanmak için halkı siyasal ve sosyal örgütlenmeye teşvik etme yoluna gitmiştir. Fakat bu hakları kabul etmeyen ve vermemeye kararlı olan Makedon devleti, 1992 yılından itibaren polise verdiği aşırı yetkiler nedeni ile azınlıklara karşı baskı, asimilasyon, tahrik ve işkence olaylarında gözle görülür bir artış yaşanmıştır.²¹

Bu nedenle, Makedonya Türklerinin önde gelenleri bu hak arayışını yasal çerçevede ve Türklere yakışır bir şekilde gerçekleştirmek adına, Makedonya Türklerinin örgütlenmekten başka çarelerinin kalmadıklarını gerçeğini halka duyurmaya çalıştılar.

Bu teşkilatlanmanın siyasal mi yoksa sivil toplum şeklinde mi olması gerektiği konusunda fikir ayrılıklarına düşülse bilse, artık bu ayrımcılığın ve inkâr politikalarının karşısına ne şekilde olursa olsun sadece örgütlenme ve teşkilatlanma ile karşı çıkılabileceği gerçeğini değiştirmemektedir.

2.1.1. Siyasi Örgütlenme

İlk olarak 1990 yılının Mayıs ayında Türk Demokratik Birliği'nin kurulması çalışmalarına başlanmış ve bu çalışmalar Temmuz ayında resmîyet kazanmıştır. Kurucu Genel Başkan Mugbil Beyzat (YFSC döneminde Adalet Bakanı ve Anayasa Mahkemesi Başkanı) önderliğinde 27 Haziran 1992 tarihinde II. Olağan Kurultayda Türk Demokratik Partisi ismini alarak Makedonya siyasî arenasında Türkleri temsil edecek ilk siyasî parti ortaya çıkmıştır.

Parti içinde Makedonya Türklerinin önde gelenleri yer almıştır. Mugbil Beyzat partinin Genel Başkanlığını ilk olarak Gazeteci Avni Engüllü'ye devretmiş, daha sonra da Erdoğan Saraç Genel Başkan olmuştur.²²

TDP'nin kurulma amacı, anadilde eğitim hakkının sağlanması, kültürel hakların geri verilmesi, Türk dili ve alfabesinin Türklerin yaşadığı yerlerde kullanılmasının önünün açılması, kurucu millet statüsünün kazanılması için mücadele edilmesi, yapılan ayrımcılıkların ortadan kaldırılması ve Türklerin diğer bütün etnik topluluklarla birlikte eşit yurttaş olarak kabul edilmesinin gerçekleştirilmesi olarak sıralanmıştır.²³

TDP'nin yayınladığı bu programda Türklerin temel hak ve özgürlüklerinin geri kazanılması için mücadele edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca program içinde devlete karşı bir örgütlenme olmadığı, art niyet taşımadığı, tahrik edici yollara başvurulmayacağı, sadece 1974 Anayasasının tanıdığı geniş hak ve özgürlüklerin geri verilmesi için demokratik bir şekilde mücadele edileceği görülmektedir.

TDP Makedonya Türklerinin yaşadığı her yerde teşkilatlanarak profesyonel bir parti halini almaya başlamıştır. Türk halkına sadece siyasî değil, maddi ve sosyal yardımlar da götürme misyonu edinmiştir.

Her siyasî partide olduğu gibi TDP'de de muhalif sesler zamanla oluşmuştur. Parti içi muhalefetin hem partiye hem de Makedonya Türklerine faydalı olacağı ilk zamanlar düşünülse de, bu muhaliflik zamanla şekil değiştirerek yeni partilerin kurulmasına ve dolayısıyla Makedonya Türklerinin bölünmesine yol açmıştır.

Мирјана Малеска "Етничкиот Конфликт и Прилагодувањето", Üsküp, Kultura, 1997, s. 9.

askin Oran, "Balkan Türkleri Üzerine İnceleme", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi C.48, No:1-4, 1993, s. 136

Türk Demokratik Partisi (TDP), Dördüncü Kurultay Raporu, Üsküp, 2000, s.3-28

İlk olarak TDP'den ayrılan Aziz Şen, Gostivar şehrinde Güven Partisi'ni kurmuştur. Güven Partisi ile Türk Demokratik Partisi arasında herhangi bir ideolojik farklılık olmadığını gören Makedonya Türk toplumu bu partiye destek vermemiş ve bu nedenle bahsi geçen yeni siyasi oluşumun ömrü kısa sürmüştür. Öyle ki parti içindeki liderlik mücadelesi ve anti-demokratik yönetim anlayışı nedeniyle 24 Ekim 1999 tarihinde Adnan Kâhil liderliğinde yeni Türk Hareket Partisi (THP) kurulmuştur.²⁴

Erdoğan Saraç yönetimine bir tepki olarak harekete geçtiklerini söyleyen TDP'nin muhalif kanadı yeni THP olarak ortaya çıkmıştır. 2002 yılında yürütülen barış ve birleşme görüşmeleri neticesinde Adnan Kahil istifasını vermiş, akabinde Erdoğan Saraç da baskılara daha fazla dayanamayarak görevini bırakmıştır. Yürütülen barış görüşmeleri partilerin ve parti organlarının tamamen feshine, yeni kurulacak olan partinin Türk Demokrat Halk Partisi olmasına ve TDP'nin yüzde 70, THP'nin ise yüzde 30 oranında temsil edilmesine karar verilmiştir. Ancak ilerleyen günlerde THP'nin sessiz kalması ve birleşmeye yanaşmaması, müzakerelerin başarısızlıkla sonuçlanmasını neden olmuştur.²⁵

İki parti arasındaki asıl ihtilaf, Merkez Jupa'daki Türkçe eğitimin Makedonya devlet eliyle zorlaştırılması ve TDP'nin dolayısıyla Genel Başkan Erdoğan Saraç'ın bu konu hakkında yeterince çalışmaması olarak gösterilmiştir. Bu meselede TDP içinde bile Erdoğan Saraç'a karşı ciddi bir muhalefet ortaya konmuştur.

Türkler arasındaki bu bölünme hak tarafından üzüntüyle karşılanmıştır. Yapılan birleşme müzakerelerinin başarısızlığa uğramasından Makedonya Türk toplumu THP'yi sorumlu tutmuş ve ilerleyen yıllarda yapılan olan seçimlerde de bunun cevabını sandıkta vermiştir.

TDP'den istifa etmek zorunda kalan Erdoğan Saraç, 10 Mayıs 2006 yılında Türk Milli Birlik Hareketi (TMBH) isimli yeni bir parti kurmuştur. TMBH'nin kurulma gerekçelerinde; TDP'nin teslimiyetçi bir politika izlemesi, kendi kendisiyle uğraşan parti haline gelmesi, yetmiş Türk kadrolarını devre dışı bırakması, milli davaya ihanet ve ulusal değil şahsi çıkarların gözetilmesi olarak sıralanmıştır.²⁶

TMBH'nin kurulması halk tarafından pek hoş karşılanmasa da TDP'deki bazı yöneticiler parti içindeki çekişmeler yüzünden TDP'den istifa edip TMBH'ye geçmişlerdir. Bu siyasiler TMBH resmen kurulmadan önce TDP yönetimini daha demokratik ve adil bir parti içi yönetim için birleşmeye davet ettiklerini ve bu davetin olumlu karşılık bulmaması üzerine yeni bir parti kurmaktan başka çarelerinin kalmadığını kamuoyuna duyurmuşlardır. Hâlihazırdaki TDP yönetimini de milli davaya ihanetle suçlamışlardır. Erdoğan Saraç'ın TDP'de yaklaşık on yıl başkanlık yapması ve Makedonya'nın bağımsızlığından bu yana Türklük davasında yer alması, TMBH'nin hızlı bir şekilde gelişmesine ivme katmıştır. TMBH kurulduktan sonra bile halk tarafından birleşme sağlanması yönünde taleplerin gelmesine karşın, iki parti arasında gayri resmi temaslar dışında birleşmeye dair hiçbir somut adım atılmamıştır. Ayrıca Makedonya Türklerinin önde gelen simaları da, Erdoğan Saraç'ı TMBH'yi kurup tekrar genel başkan olması nedeniyle koltuk sevdalısı olmakla suçlamışlardır. Erdoğan Saraç'ın eski siyasi kimliği dolayısıyla TMBH partisi Makedonya'nın birçok yerinde şubeler açarak teşkilatlanmaya başlamıştır.

Makedonya Türkleri arasında yaşanan ihtilaflar ve anlaşmazlıklar yüzünden hâlihazırda üç

İlgin Çelik, "Dağılan Yugoslavya Sonrası Kosova ve Makedonya Türkleri", Antalya, Yeniden Anadolu Yayınları, Mayıs, 2008, s. 87

Mürsen Erdoğan, "Balkanlarda Azınlık Sorunu: Yunanistan, Arnavutluk, Makedonya ve Bulgaristan'daki Azınlıklara Bir Bakış", Ankara, SAEMK, 2006

26

"Türk Milli Birlik Hareketi (TMBH), "2.Milli Kurultay", 30 Mayıs, 2010, s.7-9

Türk siyasi partisi aktif siyasette yer almaktadırlar. Makedonya'daki seçim sisteminin 6 bölgeden oluşması ve Türklerin 3 partiye bölünmesinin sonucu olarak, Makedonya Türkleri tek başlarına seçime katılmama ve dolayısıyla milletvekili çıkaramama sorunuyla karşı karşıya kalmışlardır. Mevcut Türk milletvekillikleri, Makedon partileriyle girilen ortak seçimler sayesinde kazanılan mevkilerdir.

2.1.2. Sivil Örgütlenme

Siyasal örgütlenmenin yanında, milli davanın tüm yönlerine ulaşmak için Makedonya Türkleri sivil toplum alanında da örgütlenme yoluna gitmiştir. Makedonya'da 5 binden fazla kayıtlı olan sivil toplum kuruluşunun (STK) olduğu bilinmektedir. Bunların arasında Türkler, 50'nin üzerinde STK ile faaliyet göstermektedir. Makedonya Türklerinin kurduğu STK'lar ağırlıklı olarak; kültür, sanat, eğitim, kadın, çevre ve yardım gibi farklı alanlarda faaliyet göstermektedirler.²⁷

Makedonya'nın bağımsızlığını kazanmasından günümüze kadar Makedonya Türkleri birçok dernek kurmuştur. Fakat bunların aralarında en önemlileri ise Abdülhakim Hikmet Doğan Eğitim ve Kültür Sanat Merkezi (ADEKSAM) ve Makedonya Türk Sivil Toplum Teşkilatları Birliği (MATÜSİTEB).

ADEKSAM, 1997 yılında Gostivar şehrinde Prof. Dr. Hamdi Hasan'ın başkanlığında kurulmuştur. Abdülhakim Hikmet Doğan ismi verilmesinin nedeni ise, Abdülhakim Hikmet Doğan'ın Gostivar doğumlu iki dünya savaşı arasında bölgede Türklük mücadelesi vermiş, kendisini Türk eğitim ve kültürün gelişmesine adanmış milli bir değer olmasıdır. Eğitim başta olmak üzere birçok komisyon üzerinden Makedonya Türklerine ciddi kazanımlar sağlamıştır. Ayrıca kurulan Burs Komisyonu, Makedonya Cumhuriyetinde ilk olma özelliğini taşır.²⁸

MATÜSİTEB, Mart 2003 yılında, farklı alanlarda faaliyet gösteren STK'ların Türklük davasında tek bir çatı altında toplanma arzusu ile kurulmuştur.²⁹ Derneklerin birbirleri ile anlamsız çekişmeye girmelerini önlemek adına atılan bu adım halk tarafından son derece yerinde bir girişim olarak karşılanmıştır. Makedonya Türklerinin en hassas meseleleri olan eğitim ve kültür alanlarında ortak aklı temsil etmek adına çoğulcu demokrasiyi sağlamak ve bu doğrultuda hareket etmek Makedonya'daki diğer etnik topluluklara bir örnek teşkil etmiştir.

2.2. 2001-2015 Yılları Arasındaki Seçimler Ve Makedonya Türkleri

Makedonya'da tekrar barışın sağlanmasından sonra 2002 yılında yapılan parlamento seçimlerine Türk Demokratik Partisi, Sosyal Demokratlarla birlikte çoklu koalisyonda yer alarak Makedonya parlamentosuna 2 milletvekili göndermiştir. (İlerleyen dönemlerde meclis başkanının istifa edip bakan olmasıyla TDP'nin milletvekili sayısı 3'e çıkmıştır). Ayrıca Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Bakan Vekilliği, birçok bakanlık ve müsteşarlığa da Türk temsilci gönderebilmiştir.

5 Nisan 2003 tarihinde Ohri'de yapılan TDP 5. Olağanüstü Kurultayında Erdoğan Saraç'ın ardından geçici olarak genel başkanlık yapan Kenan Hasip, oy çokluğu ile genel başkanlığa seçilmiştir. Yeni genel başkanla girilen 2006 genel seçimlerinde TDP, 2 milletvekili çıkarmayı

Wecati Çayırılı, "Makedonya'da Türk Kimliği Ve Kültürünün Korunmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü", Eurasian House, Ankara-2016, Do
e 3. (<http://www.eurasianhouse.net/dosya/34/makedonyada-turk-kimligi>)

ADEKSAM, "10 Yıllık Çalışma Bülteni", Gostivar, 2007, s.3-5

Wecati Çayırılı, a.g.e.

başarmış fakat koalisyonda olduğu SDSM partisi, hükümeti kurmak için yeterli oy alamayıp muhalefet bloğunda kalmıştır. Siyasi krizler ve meclisin tam anlamıyla çalışmaması yüzünden 2008 yılında erken seçim kararı alınmış, TDP koalisyon ortağını değiştirip SDSM partisinden VMRO-DPMNE partisine geçiş yapmıştır. Seçimlerin ardından kazanan tarafta olan TDP, mecliste bir milletvekili ve kabinede bir bakanla hükümet ortağı olmayı başarmıştır.

2009 yılında gerçekleşen yerel seçimlerde TDP Makedonya genelinde 26 meclis üyesi ve bir Belediye Başkanlığı kazanmıştır. Ayrıca 2011 ve 2014 yıllarında yapılan erken parlamento seçimlerinde de TDP bir milletvekili ve bir bakanlık ile hükümet ortağı olmayı sürdürmüş, yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ise hükümet ortağı olan VMRO-DPMNE adayını desteklemiştir.

Yeni Türk partilerinin kurulması ve seçimlere katılması, TDP'nin oylarında düşüşe yol açsa da, TDP halen Makedonya Türklerinin en büyük partisidir.³⁰

TDP'ye tepki olarak doğan THP'de ise, 2002 yılındaki seçimlerde büyük bir başarı elde ederek Genel Başkan Adnan Kahil milletvekili olarak seçilmiştir. 2006 yılındaki seçimlerde ise THP, VMRO-DPMNE koalisyonunda yer alarak kazanan tarafta olmuş, kurulan hükümette bir bakanlık ile temsil edilmiştir. Bunun üzerine Adnan Kahil Devlet Bakanı olmuştur. Fakat 2008 yılında hükümetin düşmesiyle birlikte THP saf değiştirip Sosyal Demokratlar Birliği bloğunda yer almıştır. 2008, 2009 ve 2011 yıllarında yapılan seçimlerde milletvekili çıkarmayan THP, 2014 yılında yapılan seçimlerde 1 milletvekili çıkarmayı başarmıştır.³¹

Erdoğan Saraç'ın liderliğindeki TMBH ise, kurulduktan hemen sonra katıldığı 2006 seçimlerinde tarihte ilk kez, Arnavutların PDSH partisiyle koalisyon yapmıştır. Türkler ve Arnavutlar arasındaki husumeti bitirmek adına yapılan bu koalisyondan sonra TMBH milletvekili çıkaramamış fakat PDSH hükümet ortağı olmuş ve ne yazık ki TMBH'ye devlet organlarında yer vermemiş ve TMBH'nin oylarını reddetmiştir.³² 2008 yılındaki erken seçimlerde TMBH 6 seçim bölgesinde tek başına seçime katılmış ve 3782 oy olarak milletvekili çıkaramamıştır. 2009 yerel seçimlerinde birçok belediyede meclis üyesi kazanan TMBH, Devlet Seçim Komisyonunun raporuna göre belediye meclis üyeleri listelerinden 5119 oy almayı başarmıştır. 2011 yılında yapılan erken seçimlerde ise TMBH, Sosyal Demokratlar Birliği bloğunda yer alarak Genel Başkan Erdoğan Saraç'ın milletvekili olması sayesinde meclise girmiştir. 2014 yılında yapılan genel seçimlerde ise TMBH milletvekili çıkarmayı başaramamıştır.

2.3. Makedonya Türklerinin Makedon Ve Arnavutlarla İlişkileri

1991 yılında Makedonya'nın bağımsızlığını kazanmasının ardından Türklerle birlikte kurucu unsur gücünü kaybeden Arnavutlar, bir taraftan Makedonlarla mücadeleye girişirken, diğer taraftan sayısal üstünlüklerini Türkleri asimile etmek için kullanmışlardır. Arnavut ile Türklerin beraber yaşadıkları beldelerde Türklere karşı siyasal ve sosyal her türlü baskı yapılmıştır. 1946 yılında çıkarılan soyadı kanunuyla Arnavutlaştırılmaya çalışılan Türkler, bağımsız Makedonya'da da inkâr edilmeye başlanmış, tıpkı Arnavutlar gibi soyadının sonunda -i bulunanlar, Türkleşmiş Arnavutlar olarak lanse edilmiştir.³³

³⁰Türk Demokratik Partisi (TDP)", (http://www.tdp.org.mk/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1)

³¹Şüra Erdoğan, "Makedonya'da Seçimler ve Türkler", (<http://www.turksam.org/tr/a1526.html>)

³²Türk Milli Birlik Hareketi (TMBH)..., s.12-13

³³Musa Musai, "Balkan Müslümanlarında Din-Kimlik Bütünleşmesi", Hikmet Dergisi, Yıl:4, Sayı:7, Mayıs, 2006, s.105-115

Ellerinde bulundurdukları birçok belediyede Türkçenin resmi dil statüsünü kaldırmış, Türkçeyi ve dolayısıyla Türkleri yok saymışlardır. Bunun en büyük nedeni ise, milliyetçi Arnavutlar tarafından dile getirilen, Arnavutların bugün bu durumda olmalarının başlıca sebebinin Osmanlı İmparatorluğuna bağlanması ve bunun acısının Osmanlı'dan kalan Türklere ödetilmesi gerektiği inancıdır. 2001 yılındaki silahlı ayaklanmada Türklerin Arnavutları desteklemesi de durumu pek fazla değiştirmemiştir. Arnavutlar, Makedonya Türklerini İslam dinini kullanarak sürekli kendilerine çekmeye ve asimile etmeye çalışmışlardır. Türk – Arnavut çatışmasına ise Makedonlar sessiz kalmaktadır.

Makedonya Türkleri bağımsızlık referandumunda 'Evet Oyu' kullanmalarına rağmen, bağımsızlıktan sonra sahip oldukları birçok hakkı kaybetmişlerdir. Türklere karşı dostane olmayan bir tavır izlemeye başlayan Makedonlar, ilk darbeyi Türkçe eğitime vurmuşlardır. Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde birçok okulda Türkçe eğitim durdurulmuştur.

Bununla yetinmeyen Makedonlar devlet organlarında çalışan Türkleri de bir bir çıkarmaya başladı. Makedon milliyetçiliğinin hızla tırmandığı dönemlerde Türkler de Arnavutlar gibi tehdit olarak görülmeye başlandı. Tarih kitaplarında Osmanlı İmparatorluğunu sömürgeci olarak gösterip, Türklerin Makedon milletine katliam yaptıkları, işkencelerden geçirdikleri ve kastlı bir biçimde gelişmelerine imkân tanımayıp onları geri bıraktıkları gibi gerçeklerle bağdaşmayan bilgiler yüzünden Türklere karşı sistematik bir nefret duygusu işlenmiş ve bunda da başarılı olunmuştur. Makedonya devletinde yaşayan bütün milletlere (Türkler dâhil), tarih kitaplarında ve edebi eserlerinde Osmanlı ve Türk düşmanlığı öğretilmekte, anlatılmaktadır.

Hemen her alanda Türklere karşı bariz bir şekilde insan haklarını ihlal eden Makedonlar, Türklerin sayısını az göstermek için de ellerinden geleni yapmaktadırlar. Batı Makedonya'da yaşayan Türkbaşlar (Torbeşler) için ise özel bir girişimle, onların Türk olmadığı ve Osmanlı döneminde zorla Müslümanlaştırılan Makedonlar olduğu tezini yaymaktadırlar. Ayrıca 1997'de Gostivar'daki bayrak krizinde Makedon polislerinin göstericileri aramak bahanesiyle bastıkları evlerin yüzde 90'ı Türk evleridir. Bu baskınlar sırasında Türkler ciddi işkencelere tabi tutulmuş, hatta ilerleyen tarihlerde bu işkenceler yüzünden beliren hastalıklar sebebiyle birçok yurttaşımız hayatını kaybetmiştir.³⁴

2002 yılından bu yana SDSM ve VMRO-DPMNE partilerinin yönettiği Makedonya devletinde, Makedonlar tarafından Türklere yönelik yapılan baskılar bir nebze olsun azalmış olsa da halen tam anlamıyla ortadan kaldırılmış değildir.

3. MAKEDONYA TÜRKLERİNİN MEVCUT DURUMU

Burada Makedonya Türklerinin durumunu, Yugoslavya'nın dağılmasından 2001 yılına kadar ki iç çatışma süreci ile 2001 sonrası Makedonya'nın sosyal ve siyasi durumu çerçevesinde incelemekte yarar vardır.

Bağımsızlıktan iç çatışmaya kadar geçen süreci Makedonya Türklerinin teşkilatlanma ve baskılara karşı beraber hareket etme eğilimlerinin şekillendiği yıllar olarak yorumlamak pek yanlış olmaz. Yugoslavya Anayasasınca Makedonya Türklerine tanınan hak ve özgürlüklerin, Makedonya Türklerinin de destek verdiği bağımsızlık mücadelesi sonrasında yok sayılması ve

inkâr edilmesi, soydaşlarımızı siyasi anlamda teşkilatlanma mecburiyetinde bırakmıştır. 2001 yılına kadar Makedon-Arnavut çatışmasının arasında kalan Türkler, bu çatışma ve gerilimlerden de nasibini almıştır. Aynı anda hem Makedon hem de Arnavut milliyetçi kesimlerce düşman olarak nitelendirilen ve bu yönde propagandaya maruz kalan Makedonya Türklerinin, sergilediği duruş ve hareket ettiği çizgi itibarıyla bugüne kadar Makedonya topraklarında yaşamış bütün etnik gruplar arasında en uysal ve en demokrat topluluk olduğu ülke tarafından kabul edilen bir gerçektir.

2001 yılının çatışmalarında Türkler, Makedonların sivil silahlanmasına karşılık Arnavutları desteklemek zorunda kalmıştır. Fakat barışın sağlanmasından sonra Makedonlar, Türkleri silahlı militanları desteklemekle, Arnavutlar ise kendilerini desteklememekle suçlamıştır. Çatışmalar sonrası oluşan siyasi zeminde ortaya çıkan yeni partiler aracılığıyla Makedonya Türkleri bugüne kadar kurulan her hükümette hükümet ortağı olmuş, kabinede ve mediste en az bir kişiyle dahi olsa temsil edilmiştir. Bugün hemen hemen her bakanlıkta çalışan bir Türk görmek mümkündür. Devlete bağlı önemli kurum ve kuruluşlarda ise müdür, müdür vekili, müsteşar gibi önemli mevkilere sahiptir. Makedonya Türklerinin en büyük sorunu, ideolojik olarak aynı çizgide hareket etmelerine rağmen siyasi olarak üçe bölünmüş olmalarıdır.³⁵

3.1. Makedonya Türklerinin Nüfusu

Makedonya Türklerinin nüfusu Yugoslavya'nın kurulmasından günümüze kadar istikrarlı bir şekilde azalma göstermiştir. Yugoslavya ile Türkiye arasında yapılan anlaşmalarla göç teşvik edilmiştir. Yugoslavya'nın diğer ülkelerinde olduğu gibi bu göçlerden en fazla Makedonya Türkleri etkilenmiştir.

Gerek Yugoslavya döneminde gerekse bağımsız Makedonya Devleti'nde Türklerin sayılarına ilişkin çeşitli saptırmalar yapılmasına karşın, bu konuda değişmeyen tek gerçek Türklerin sayılarının her geçen gün azaldığıdır.

Yugoslavya döneminde 1953, 1961, 1971, 1981 ve 1991 yıllarında yapılan nüfus sayımları Makedonya Türk nüfusunun yüzde 16'lık bir orandan yüzde 4'e düştüğünü ortaya koymaktadır. Elbette bu sayıların tam anlamıyla güvenilir olduğunu öne sürmek zordur. Zira bu sayıların tespitinde hiçbir Türk'ün görev almaması, Türk sayılarında tahrifat yapıldığı endişesini güçlendirmektedir.

Bağımsız Makedonya Devleti'nde 1994 ve 2002 yıllarında yapılan nüfus sayımlarında Türk nüfusuna ilişkin olarak ilan edilen rakamlara Türkler çok ciddi tepki göstermiştir. 1991 yılında yapılan nüfus sayımında Türklerin sayısı 78.880 olarak gösterilirken, 1994 yılında bu rakam 87.019 olarak belirtilmiştir. Bu rakam 2002 yılında ise 77.959'a düşmüştür. Bu tutarsız rakamların Türkler tarafından kabul edilebilir bir yanı yoktur. Ayrıca Türkbaşları yeni bir millet olarak sunmaları da Makedonya Türklerinin sayılarını düşürme girişimlerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Bu nüfus rakamlarına Arnavutlar da tepki göstermiş ve gösterilen Arnavut sayısının çok daha fazla olduğunu söylemişlerdir. Hatta Arnavut tezlerine göre, Makedonya'daki Müslüman nüfusun (Arnavut, Türk, Rom, Türkbaş, Boşnak) sayıları Makedonlardan daha fazladır.³⁶ Makedon

Nuredin, From Past up..., s.95-114

Aziri, Organizimi Politik..., s.230'den aktaran Nuredin, a.g.e., s.12

olmayanların Makedonlardan daha fazla olduğu iddiası da biraz abartılı olarak değerlendirilmelidir.

Tablo.2 1953'ten Günümüze Kadar Makedonya Nüfusu³⁷

Milliyet	1953	1961	1971	1981	1991	1994	2002
	%	%	%	%	%	%	%
Makedon	360.699	1.000.854	1.142.375	1.279.323	1.328.187	1.288.300	1.297.971
	58.5	71.0	69.0	67.0	65.3	66.5	64.18
Arnavut	162.524	183.108	279.871	377.208	441.987	442.914	509.083
	12.4	13.0	17.00	19.8	21.7	22.9	25.17
Türk	203.938	131.431	108.552	86.591	77.080	87.019	77.959
	15.6	9.6	6.6	4.5	3.8	4.3	3.85
Rom	20.462	20.606	24.505	43.125	52.103	43.732	53.879
	1.6	1.5	1.5	2.3	2.6	2.3	2.66
Ulah	8.668	8.046	7.190	6.384	7.764	8.467	9.605
	0.6	0.6	0.6	0.3	0.4	0.4	0.48
Sırp	35.112	42.728	46.465	44.468	42.277	39.260	35.939
	2.7	3	2.8	2.3	2.1	2.0	1.78
Türkbaş	1.591	3.002	1.248	39.513	31.356	15.315	16.451
	0.1	0.2	0.1	2.1	1.5	0.8	0.8
Bulgar	920	3.087	3.334	1.980	1.370	1.547	2.640
	0.1	0.2	0.2	0.1	0.0	0.1	0.1
Yunan	848	836	536	707	474	349	900
	0.1	0.1	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0
Boşnak	-----	-----	-----	-----	-----	7.244	17.084
	-----	-----	-----	-----	-----	0.4	0.84
Yugoslav	-----	1.260	3.652	14.225	15.703	594	915
	-----	0.1	0.2	0.7	0.8	0.0	0.0
Diğer	9.752	10.995	29.580	15.612	31.838	8.703	20.933
	0.8	0.7	1.7	0.8	1.6	0.4	1.04
Toplam	1.304.514	1.304.514	1.647.308	1.909.308	2.033.964	1.936.877	2.034.359
	100	100	100	100	100	100	100

Makedonya nüfus sayımı 1953,1961, (Devlet İstatistik Kurumu, Belgrad, 1970), Makedonya nüfus sayımı 1971, (Devlet İstatistik Kurumu, Belgrad, 1973), Makedonya nüfus sayımı 1981, (Devlet İstatistik Kurumu, Belgrad, 1981), Makedonya nüfus sayımı 1991, 1994, 2002, (Devlet İstatistik Kurumu, Üsküp, 1991, 1994, 2002)

3.2. Makedonya Türklerinin Temel Sorunları

Makedonya'nın bağımsızlığından sonra Türklerin karşılaştıkları temel sorunların başında ana dilde eğitim meselesi gelmektedir. Doğu ve Batı Makedonya'da yaşayan Türkleri asimile etme girişimlerinin en büyük hamlesi, Türkçe eğitimde atılmak istenmiştir. Makedonya Türklerinin en yoğun yaşadığı belediyelerden birisi de Merkez Jupa belediyesidir. Anayasa Mahkemesi 1999 yılında aldığı bir kararla, Eğitim ve Bilim Bakanlığının onayladığı Jupa'da Türkçe eğitim yapılması kararını anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal etmiş ve bunun üzerine derslerin Türkçe yapılmasına son verilmiştir ki bu durum Makedonya Türkleri tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Yapılan girişim ve mücadelelerden sonra 2001 yılından itibaren durum bir nebze olsa düzeltile de hala gerektiği gibi değildir. İlk ve ortaöğretimde Türklere yapılan baskılar, Makedonya Türklerinin çok ciddi derecede ağır bir asimilasyon programına tabi tutulduklarının bariz bir göstergesidir.³⁸ Yükseköğretimde de bu yok sayma politikası devam etmektedir.

Anadilinde eğitim alamayan Türk gençleri, 1991 yılından sonra Türkiye Cumhuriyeti devletinin başlattığı Büyük Öğrenci Projesi kapsamında Türkiye'de eğitim görmeye yönelmiştir. Bunun, Makedonya Türklerinin yararına olmasının yanı sıra zararları da olmuştur. Zira yükseköğrenimini tamamlayan birçok genç, Makedonya'ya dönmeyerek, hayatlarını Türkiye'de devam ettirmiştir. Bu da Makedonya Türklerinin beyin göçü vermesine zemin hazırlamıştır. Bu göç halen devam etmektedir. 2010 yılından bu yana her alanda yetişmiş genci bulunan Makedonya Türkleri, anayasadan doğan hakça temsil ilkesine göre muamele görmemekte, çok ciddi bir kadro sıkıntısı yaşamaktadır.

Bu gibi sıkıntıların halen devam ediyor olması Makedonya Türkleri arasında ciddi huzursuzluklara yol açmaktadır. Bu çekişmeler neticesinde ise Makedonya Türkleri siyaseten üçe bölünmüş ve ciddi bir güç kaybına uğramıştır. Bu sorunların çözülmesi hususunda Türkiye Cumhuriyeti Devleti ise bugüne kadar yeterince etkin bir politik çaba içerisinde olmamıştır.

3.3. Makedonya Türk Medyası

Makedonya Türk medyasını Yugoslavya'dan günümüze kadarki süreçte görsel, işitsel ve yazılı basın olarak ayrı ayrı ele almakta yarar vardır. Makedonya'da Türkçe yayın yapan görsel ve işitsel basın olarak 2015 yılından itibaren "Makedonya Radyo ve Televizyonu" bulunmaktadır. İlk olarak 1969 yılında ayda sadece 15 dakika süreli toplamda iki defa yapılan yayınlar, bugün haftanın 7 günü 150 dakika olarak gerçekleştirilmektedir. Bunun dışında bugüne kadar herhangi bir özel televizyon açma girişimi olmamıştır. Fakat "Radyo ve Radyoculuk" sektöründe geçmişten günümüze ciddi girişimler mevcuttur.

Bu anlamda ilk olarak 1944 yılında Köprülü beldesine bağlı bir Türk köyü olan Vranovça'da Türkçe ve Makedonca 15 dakikalık radyo programları yapılmıştır. 1945 yılında devlet radyosunun kurulmasıyla birlikte orada da bu devam etmiştir. 1967 yılında Üsküp Devlet Radyosu'nda Türkçe Bölümü kurulmuş ve başına İlhami Emin getirilmiştir. 1967-1993 yılları arasında Türkçe yayınları 15 dakikadan 30, 45, 210 ve 300 dakikaya kadar çıkarılmıştır. Bu süreç içerisinde Türkçe Bölümü'nün başına İlhami Emin'den sonra 1974 yılında Emine Adem,

³⁸ Hugh Poulton, "The Balkans. Minorities and States in Conflict", London, 1993, s.4

1992 yılında da Nedim Abbas getirilmiştir.³⁹

1994 yılında Gostivar'da "Rumeli Fm'in" kurulmasıyla Makedonya Türklerinde radyoculuğun özel sektörü de canlanmıştır. 2000-2005 yılları arasında Üsküp'te "Süper Fm", İstip'te "Dost Fm" ve Vrapçište'de "Radyo Turka", "Habeş Fm" ve "Vrapçište Fm" kurulmuş fakat ömürleri pek uzun olmamıştır. "Rumeli Fm" ile birlikte başlayan süreçte Gostivar ve yöresi 2005 yılına kadar hiçbir zaman radyosuz kalmamıştır. Buna karşın 2005-2007 yılları arasında bölge Türkleri Türkçe radyoları olmamıştır.

2007 yılında Gostivar'da faaliyet gösteren bir Arnavut radyosu olan "Pro Fm'de" haftanın 7 günü, günde 5 saat olmak üzere Türkçe yayın yapmak için radyo yönetimiyle mütabakata vardık. Türkçe Yayınları Genel Yayın Yönetmeni olarak görev aldığım bu çalışmalarımız 2009 yılında radyonun vergi borcu yüzünden kapatılmasına kadar devam etmiştir. 2009-2012 yılları arasında da yine bölgede Radyo yayını yapılamamıştır.

2012 yılında merhum Ddebiyatçı ve Gazeteci Sabit Yusuf'un oğlu İlker Yusuf'un girişimiyle Aralık ayında "Balkan Fm" kurulmuştur. Şahsımın da Genel Yayın Yönetmeni olarak görev yaptığı Balkan Fm yayın hayatına halen devam etmektedir.

Makedonya Türklerinin yazılı basını ise, ilk olarak 1944 yılında Birlik Gazetesi'ndeki yayınlarla başlamaktadır. Gazetenin başında Edebiyatçı Şükrü Ramo bulunuyordu. Daha sonra 1949-50 yılları arasında "Yeni Kadın Dergisi", 1950-51 yılları arası "Pioner Gazetesi", 1951 yılında "Sevinç Dergisi", 1957 yılında "Tomurcuk Dergisi", 1960 yılında "Sesler Dergisi", 1967-68 yılları arası "İzler Kültür Sanat Dergisi", 1994 yılında "Vardar Dergisi" ve "Zaman Gazetesi" basılmıştır. 2003 yılında Birlik Gazetesi, Sevinç ve Tomurcuk dergileri yayın hayatına son vermiştir. Ancak bunların yerine halen aktif olan Yeni Balkan Gazetesi basılmaya başlanmıştır. Ayrıca 2000'li yıllarda Namık Efendi ve Turka isimli dergiler de yayınlanmıştır. Halen basımı yapılmakta olan dergiler ise Köprü, Ufuk ve Hikmet İlmi Araştırmaları'dır.⁴⁰

3.4. Makedonya–Türkiye İlişkileri Ve Makedonya Türkleri

Makedonya Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki ilişkiler eskiye dayanmakla beraber, Makedonya'nın bağımsızlığını kazanma sürecinde Türkiye'nin desteklemesi ve Üsküp'e Büyükelçi göndererek bu ülkenin bağımsızlığını tanıyan ilk ülke olması hasebiyle güçlü ikili ilişkilerin temeli atılmıştır. Ayrıca Yugoslavya'nın dağılma sürecinde ve 2001 yılında yaşanan silahlı çatışmalarda da Makedonya'nın toprak bütünlüğünün korunmasından yana Türkiye tavır almıştır. Yunanistan'la halen devam etmekte olan isim sorununda da yine Türkiye, Makedonya'dan yana taraf olup, Makedonya'nın ulusal ismiyle tanınması gerektiğini savunmaktadır. Siyasi ilişkilerin yüksek seviyede devam etmesi ekonomik ilişkilere de olumlu yansımıştır. Bağımsızlığından bugüne kadar giderek artan bir ithalat ve ihracat seviyesi göze çarpmaktadır.⁴¹ Rakamsal olarak ifade etmek gerekirse 500 milyon Amerikan Doları civarında bir ithalat-ihracat hacmi söz konusudur. Bu ilerlemenin iki taraf açısından katlanarak artması, Üsküp ve Ankara'nın temennileri arasında yer almaktadır.

Gayur Şen, "Makedonya'da Türkçe Radyo ve Televizyon Programları", Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni Bildirileri, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1999, s.309-311

Fahri Kaya, "Makedonya'da Türkçe Yayın Hayatı", Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni Bildiriler, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1999, s.251

Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, "Türkiye – Makedonya İlişkileri" (<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-makedonya-cumhuriyeti-siyasi-iliskiler.mfa>)

Kültürel ilişkiler bağlamında, Makedonya'da faaliyet gösteren Yunus Emre Türk Kültür Merkezi ve Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi (TİKA) etkin olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Karşılıklı kültürel işbirliği anlaşmaları ile Makedonya'da halen ayakta olan Osmanlı-Türk eserleri restore edilip hizmete sunulmaktadır.

Bu ikili ilişkiler çerçevesinde Makedonya Türkleri bir köprü vazifesi görmektedir. Makedonya'da yaşayan üçüncü en büyük ulus olarak Türkler, Türkiye Cumhuriyeti devletini "Anavatan" olarak görmektedirler. Fakat siyasi ve ideolojik farklılıklar yüzünden ve hükümetler arası politikaların değişiklik göstermesi nedeniyle, Makedonya Türklerinin Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile olan ilişkilerinde bazen istikrarsızlıklar da olabilmektedir. Bunda özellikle Türkiye Cumhuriyeti'nin kendilerine daha fazla sahip çıkmasını isteyen Makedonya Türklerinin siyasi ve sosyal açıdan bu beklentilerinin yeterince karşılanmamasının etkisi büyüktür.

SONUÇ

Makedonya Türkleri, 1974 Anayasasının kendilerine verdiği kurucu unsur statüsünü Makedonya'nın 1991 yılındaki bağımsızlığı sonrasında kaybetmeleri üzerine haklarını geri kazanmak için ciddi bir mücadelenin içine girmişlerdir. Siyasi ve sivil toplum teşkilatları aracılığıyla örgütlenerek, Makedonya Cumhuriyeti'nde dağınık bir şekilde yaşayan Türklerin ortaklaşa hareket edebilme kapasiteleri geliştirilmiştir. 1991-2001 yılları arası süreçte Makedonya Türkleri, egemen Makedon nüfusu ve devletin ciddi baskılarına maruz kalmıştır. Makedonlar ve Arnavutlar arasında sıkışıp kalan Makedonya Türkleri, yok sayılmış ve asimile edilmeye çalışılmıştır. Nüfus oranlarında oynamalar yapılarak mevcut sayılarından daha az gösterilmeye çalışılmışlardır. 2001 yılındaki iç çatışmasına kadar devam eden süreçte yaşanan siyasal ve toplum krizlerinden en çok Makedonya Türkleri etkilenmiştir.

2001 yılındaki iç çatışma Arnavutlar için olduğu kadar Türkler için de bir dönüm noktası sayılabilecek bir evredir. Yapılan Ohri Çerçeve Anlaşması her ne kadar tüm vatandaşların devlet tarafından eşit olarak kabul edilmesi ve hakça temsil edilmesi ilkelerini benimsemiş olsa da uygulamada bu tam olarak hayata geçememiştir. Tüm bu zorluklara rağmen Makedonya Türkleri mücadeleden vazgeçmemiş ve daha azimli bir şekilde Makedonya'da Türk kimliklerinin varlığını korumak ve devam ettirmek için mücadeleyi sürdürmüşlerdir.

Ohri Çerçeve Anlaşmasından önce Makedon ve Arnavut kesimlerin açık hedefi halinde gelen Makedonya Türkleri, bahsi geçen anlaşmadan sonra insan temel hak ve özgürlükleri çerçevesinde sahip olmaları gereken özgül haklarını, Makedonya Cumhuriyeti Devleti'nin üniter yapısına ve toprak bütünlüğüne karşı hiçbir söylem ya da eylem de bulunmamalarına rağmen alamamışlardır.

Sayılarının 100.000 üzerinde olduğu bütün kesimlerce bilinen Makedonya Türkleri, ülkenin değişik bölgelerinde dağınık bir şekilde yaşadıkları için, Makedonya seçim sistemi gereği ülkenin temsil makamlarında sayısal oranlarına eşdeğer bir biçimde temsil imkânı bulamamaktadırlar.

İlk ve orta öğrenimdeki eğitim sıkıntılarının yanı sıra, yükseköğrenimin anadilde yapılmaması Makedonya Türklerini çok etkilemiştir. 1991 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin başlattığı Büyük Öğrenci Projesi, Makedonya Türklerinin kaderini değiştiren bir gelişme olmuştur. O güne kadar kadro sıkıntısı yaşayan Makedonya Türkleri, bu proje ile yükseköğrenim görmeye ve gelişmeye başlamıştır.

Özellikle 2001 yılındaki iç çatışmadan sonra Makedonya Türk gençliği, bu projeden faydalanarak Türkiye'nin değişik üniversitelerinde farklı bölümlerde eğitim görmeye başlamıştır. Makedonya'daki siyasi, ekonomik belirsizlik ve krizlerin bu gençlerin eğitimlerini tamamlamalarının ardından Türkiye'de kalmasına ve Makedonya Türklerinin beyin göçü vermesine neden olmuştur. Fakat bütün olumsuzluklara rağmen bugün, devletin her kademesinde görev alabilecek, yüksek tahsilli Makedonya Türkleri mevcuttur. Makedonya Türklerinin bu konudaki tek talebi, diğer vatandaşlarla birlikte aynı rekabet şartlarına tabi tutulmalarıdır.

Makedonya Cumhuriyeti Devleti'nin neredeyse tüm kademelerinde görev alan Türkler, Makedonya Cumhuriyeti Parlamentosu'nda 2 milletvekili (biri iktidar diğer ana muhalefet

partisinde) ve Hükümet Kabinesinde de bir Devlet Bakanlığı ile temsil edilmektedir. Makedonya Türklerinin demografik olarak dağılık yaşamalarının yanısıra, siyasi anlamda üçe bölünmüş olmaları da anayasadan doğan özgül hakların kullanılması veya bu hakların kazanılması sürecinde ciddi bir sorun yaratmaktadır.

KAYNAKÇA

- ADEKSAM, "10 Yıllık Çalışma Bülteni", Gostivar, 2007
- Antalya, Yeriden Anadolu Yayınları, Mayıs, 2008
- Aziri, Etem, "Organizimi Politik i Shqiptareve ne Maqedoni", Shkup, 2004
- Birlik Gazetesi, "NATO Planı", Üsküp, 30 Haziran, 2001, s.6
- Çayırılı, Necati "Makedonya'da Türk Kimliği Ve Kültürünün Korunmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü", Eurasian House, Ankara-2016, Dosya No: 3. (<http://www.eurasianhouse.net/dosya/34/makedonyada-turk-kimligi>)
- Çelik, Bilgin, "Dağılan Yugoslavya Sonrası Kosova ve Makedonya Türkleri", Devlet İstatistik Kurumu, Üsküp
- Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni Bildiriler, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları,1999,
- Erdoğan, Birsen, "Balkanlarda Azınlık Sorunu: Yunanistan, Arnavutluk, Gayur Şen, "Makedonya'da Türkçe Radyo ve Televizyon Programları",Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni Bildiriler, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1999
- İseini, Mair, "Llindja e Ushtrise Çirimitare Kombtare", Logos-A, Shkup, 2001
- Kaya, Fahri, "Makedonya'da Türkçe Yayın Hayatı", Balkan Ülkelerinde Türkçe Koha Ditore, Gazetesi, 21 Eylül, 1997, s.6
- Kut, Şule, "Balkanlarda Kimlik ve Egemenlik", İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Kasım 2005
- Kut Şule, "Macedonian Politics: First Multiparty Elections After Independence", Turkish Review of Balkan Studies: Annual, C.2, Foundation of Middle East and Balkan Studies, İstanbul, 1996
- Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti Anayasası, Resmi Gazete, Üsküp,25 Şubat 1974
- Makedonya ve Bulgaristan'daki Azınlıklara Bir Bakış", Ankara, SAEMK, 2001
- Musai, Musa, "Balkan Müslümanlarında Din-Kimlik Bütünleşmesi", Hikmet Dergisi, Yıl:4, Sayı:7, Mayıs, 2006
- Mustafa, Habil, "Balkanlarda Azınlık Hakları" Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2006
- Nuredin, Abdülmecit, "From Past up to Today Macedonian Turks" Hikmet, S.10, Gostivar, 2007
- Nuredin, Abdülmecit, Osmanlı Sonrası Makedonya, Matüsiteb Yayınları No:4, Üsküp,

Temmuz 2008

Oran, Baskın, "Balkan Türkleri Üzerine İnceleme", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi C.48, No:1-4, 1993

Ordanoski,Sašo "Lions and Tigers", London: Institut for War and Peace Reporting, 2002

"Рамковен Договор" ,(“Ohri Çerçeve Anlaşması”) Resmi Gazete, Üsküp, 13 Ağustos, 2001

Shehapi, Behixhudin,“Plaget e Pavdekshmerise”, Shkup, 2002

Türk Demokratik Partisi (TDP),
(http://www.tdp.org.mk/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1)

Türk Demokratik Partisi (TDP), Dördüncü Kurultay Raporu, Üsküp, 2000

Türk Milli Birlik Hareketi (TMBH), "2.Milli Kurultay", 30 Mayıs, 2010

Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, "Türkiye – Makedonya İlişkileri"
(<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-makedonya-cumhuriyeti-siyasi-iliskileri-.tr.mfa>)

Мирјана Малеска "Етничкиот Конфликт к Прилагодуванјето", Üsküp, Kultura, 1997